Huygens Institute - Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW)

Citation:

J.C.G. Boot, Levensbericht G. Mees Az., in:
Jaarboek, 1883, Amsterdam, pp. 1-11

This PDF was made on 24 September 2010, from the 'Digital Library' of the Dutch History of Science Web Center (www.dwc.knaw.nl) > 'Digital Library > Proceedings of the Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW), http://www.digitallibrary.nl'

LEVENSSCHETS

VAN

MR. G. MEES AZ.

DOOR

J. C. G. BOOT

Secretaris der Afdeeling Letterkunde *).

Toen de »Nieuwe Rotterdammer Courant" van 12 Januari l. het overlijden van MR. GREGORIUS MEES ADRIAANSZOON vermeldde en eene korte hulde bracht aan zijne nagedachtenis, voegde zij daaraan toe: »Moge een bevoegde hand weldra het beeld teekenen van dezen kundigen, fijnen, beminnelijken man." Ik gevoel mij niet in staat dien wensch te vervullen, daar ik MEES buiten de Akademie niet heb gekend en verstoken ben van de bekendheid met vele bijzonderheden van zijn leven en karakter, die tot het uitwerken van een welgelijkend beeld noodig is. Maar wat ik wel kan doen, is U mede te deelen wat mij door de inlichtingen van een zijner zoonen, den Haarlemschen Leeraar M. J. MEES, wien ik daarvoor gaarne dank betuig, aangaande zijn leven, en door het onderzoek van de meeste zijner geschriften aangaande zijn werken is bekend geworden. Mijne schets zal

*) Voorgedragen in de gewone vergadering van 11 Juni 1883.

stellig een en ander bevatten, dat niet algemeen bekend is, goede bouwstoffen opleveren voor wie uitvoeriger over den man wil handelen, dien wij van 1859 tot in het najaar van 1881 zoo menigwerf in onze vergaderingen hebben gezien.

Het geslacht MEES, waarschijnlijk van Hollandschen oorsprong, in het laatst der zestiende eeuw om de religie uit Aken verdreven, heeft zich toen te Rotterdam en te Groningen gevestigd. Op de laatstgenoemde plaats werd op 1 Januari 1631 GREGORIUS geboren, de bet-oud-overgrootvader van onzen MEES, die in 1851 en veel vollediger in 1879 het leven en gezin van zijn stamvader en naamgenoot heeft beschreven *).

Uit de daarbij gevoegde genealogie leeren wij dat onze GREGORIUS de jongste zoon was van ADRIAAN MEES en CATHARINA ELISABETH VAN OORDT. Hij is 2 Februari 1882 te Rotterdam geboren en aldaar met vier oudere broeders en zusters opgevoed. Zij hadden het voorrecht hunne ouders lang te behouden. De vader, een geacht kassier, is in 1837, de moeder eerst in September 1855, overleden.

Van zijne jeugd weet ik weinig te zeggen, behalve dat hij een vlugge aardige knaap moet geweest zijn, die menige guitenstreek in zijne schooljaren en te Utrecht menige studentengrap heeft uitgevoerd. Hij sprak steeds met achting van zijn leermeester BROUDELET, wiens Fransche school hij bezocht heeft, en legde op de Latijnsche school, aan welker hoofd de rector ZILLESEN stond, goede grondslagen voor de studie der klassieke taal- en letterkunde, vooral van het Latijn, die hem in staat stelde om op latere leeftijd met gemak oude schrijvers, bij voorkeur dichters, te lezen.

In 1820 werd hij als student in de rechten aan de Utrechtsche hoogeschool ingeschreven en woonde daar eerst de les-

---

*) GREGORIUS MEES predikant te Rotterdam in de XVIIe eeuw en zijn gezin, geschetst door MR. GREGORIUS MEES AZ. Tweede veel vermeerderde uitgave. Alleen voor de familie gedrukt; niet in den handel Te Rotterdam 1879.

sen van PH. W. VAN HEUSDE, A. VAN GOUDOEVER en J. F. L. SCHRÖDER bij, later die der hoogleeraren in de rechten. J. R. DE BRUEYS was zijn promotor, toen hij 7 Juni 1826 zijne dissertatie *de revocatione testamentorum* in het openbaar verdedigd had. Hij heeft daarin het verschil tusschen het Romeinsche en het toen bij ons heerschend Fransche recht bij het herroepen van uiterste wilsbeschikkingen uiteengezet.

De jonge meester in de rechten vestigde zich als advokaat in zijne vaderstad, maar moest die in 't najaar van 1830 verlaten om als officier bij de schutterij de grenzen tegen de Belgen te helpen verdedigen. De Rotterdamsche schutterij maakte een deel uit der bezetting van Breda en nam geen deel aan den tiendaagschen veldtocht.

Een jaar vroeger was hij gehuwd met SARA CHRISTINA SPRENGER VAN EIJK, dochter van den als godsdienstleeraar en schrijver gunstig bekenden JACOBUS PETRUS SPRENGER VAN EIJK, wiens leven door zijn schoonzoon is beschreven. Uit dat huwelijk, dat eerst door zijn dood is ontbonden, werden zestien kinderen geboren, van welke slechts zeven hun vader hebben overleefd. In dit opzicht heeft MEES rijkelijk zijn deel gehad aan zorgen en leed.

MEES was geen rechtsgeleerde en mocht zich niet verheugen in eene uitgebreide praktijk. Letterkunde, vooral geschiedenis, trok hem aan en al spoedig, zooals wij later zullen aantoonen, gaf hij proeven van zijne geschiktheid tot historisch onderzoek. Hij zal dus niet ongaarne de praktijk hebben verlaten, toen hij in 't najaar van 1839 geroepen werd om aan het Athenaeum te Deventer MR. HUGO BEIJERMAN, die naar Amsterdam vertrokken was, als Hoogleeraar in de Nederlandsche taal- en letterkunde en in de geschiedenis des vaderlands op te volgen

Deventer, de bakermat der beschaving in Nederland, had reeds lang opgehouden vele hoorders in zijne kollegiekamers te zien samen komen, maar stelde toen nog hoogen prijs op het behoud der stichting van ANNA VAN TWICKELO, die in 1830 haar tweede eeuwfeest luisterrijk had gevierd. Wel

1*

was het getal van Hoogleeraren en studenten niet aanzienlijk, maar er heerschte onder hen eene goede verstandhouding en de omgang met de burgerij was aangenaam. Voor MEES opende zich een kring, waartoe zijne ambtgenoten P BOSSCHA, J. DUYMAER VAN TWIST, P. O. C. VORSSELMAN DE HEER en de geestige taalkundige J. H. HALBERTSMA behoorden, en waarin na het vroegtijdig overlijden van den voor ieder, die hem gekend heeft, onvergetelijken DE HEER, ook diens opvolger, mijn latere ambtgenoot C. J. MATTHES werd opgenomen.

Na reeds eenige maanden kollegie gegeven te hebben, sprak MEES op 9 April 1840 zijne intreerede uit »over het belang eener grondige beoefening der bronnen van onze geschiedenis", die door den druk is bekend gemaakt.

Hij bracht te Deventer gelukkige jaren door, maar hoezeer hij later die stad veel en gaarne bezocht, heimwee naar zijne geboorteplaats, waar zijne geliefde moeder, zijne broeders en zusters woonden, bewogen hem om in 1847 zijn ambt neder te leggen en zitting te nemen in de arrondissements rechtbank te Rotterdam. Daar bracht hij de rest van zijn leven door, sedert 1866 als vice-president, totdat hij bij de jongste organisatie om zijn leeftijd eervol werd ontslagen. Nog vijf jaren had hij genot van zijn rust en is 11 Januari van dit jaar in hoogen ouderdom overleden.

Een blik op zijne vrij talrijke geschriften zal ons doen zien, dat MEES zijn leven, ook buiten de bezigheden van zijn beroep, niet werkeloos heeft doorgebracht.

In 1828 had de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Brussel eene prijsvraag uitgeschreven over de gebeurtenissen, die in 1540 aanleiding gaven tot de komst van KAREL V te Gend en het stichten der Citadel. Het antwoord door MEES ingezonden werd in Mei 1829 met een zilveren eereprijs bekroond, maar is niet in de werken opgenomen. MEES liet drie jaren later een uitvoerig verhaal

van den opstand der Gentenaren onder KAREL V in den achsten jaargang van de Fakkel plaatsen (blz. 5—140). Daaruit blijkt dat hem bij de bewerking alleen voor ieder toegankelijke bronnen ten dienste hebben gestaan, en dat hij zich dus tot het groepeeren en beoordeelen van bekende feiten heeft moeten bepalen. Als hij de verhandeling van zijn mededinger CH. STEUR, *sur les troubles de Gand en* 1540, die eerst in 1834 in het tiende deel der Mémoires couronnées van die Akademie is gedrukt had gekend en gezien, hoe deze zijne verhandeling door het gebruik van vele handschriften uit dien tijd, die hij in het Archief en in de Bibliotheken van Gend vond, belangrijk heeft gemaakt, dan ware misschien die uitgave achterwege gebleven. Vergunt mij hierbij te voegen dat het onderwerp wel zou verdienen op nieuw behandeld te worden, sedert over vele punten een nieuw licht is opgegaan door de uitgave van het verhaal van een ooggetuige en van een groot aantal documenten door den heer GACHARD in de Collection de Chroniques Belges inédites, Brussel 1846, bezorgd en met eene belangrijke inleiding verrijkt *).

Veel hooger staat zijne verhandeling over LAMBERTUS HORTENSIUS van Montfoort als geschiedschrijver, die in 1836 door het provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen met goud bekroond werd en in het elfde deel der nieuwe verhandelingen in '38 is uitgegeven. Het is eene verdienstelijke bijdrage tot onze letterkundige geschiedenis, die door de uitgave van het toen nog verscholen belangrijke geschrift van HORTENSIUS *de origine et interitu oppidi Nerdae*, dat eerst in 1866 door het Historisch Genootschap is wereldkundig gemaakt, niets van zijne waarde heeft verloren en door PEERLKAMP in zijne aanteekeningen op dat werk meermalen aangehaald en geprezen is.

---

*) De herinnering aan OLIVIER DE LA MARCHE in het 9de en het levensbericht van PAUL LOUIS COURIER in het 10de deel van de Fakkel door MEES medegedeeld, zijn mij alleen bij naam bekend. Ik vermeld die titels tot aanvulling van de lijst zijner schriften.

In een opstel, geplaatst in den Overijsselschen Almanak voor oudheid en letteren van 1843, bl. 155—191 maakte MEES zijn plan bekend om een historischen atlas van ons land te bewerken. 't Was toen zijn voornemen in eene reeks van kaarten de toestand van Nederland van de vroegste tijden tot op onze dagen voor te stellen en die met eene historische beschrijving toe te lichten. Uit dat voornemen is zijn hoofdwerk, de Historische Atlas van Noord-Nederland in vijftien afleveringen in folio, te Rotterdam 1851—1865 voortgevloeid. Het werk is de vrucht van langdurig en ijverig onderzoek, ondernomen en voltooid met het doel om de aardrijkskunde van ons land dienstbaar te maken aan de juiste kennis zijner geschiedenis.

MEES wilde voor Nederland doen, wat LAS-CASES voor de algemeene geschiedenis, KARL VON SPRUNER voor de Europesche Staten van den aanvang der middeleeuwen tot op de helft der 19de eeuw, KIEPERT voor Hellas, VICTOR DURUY voor Frankrijk, J. V. KUTSCHEIT voor Duitschland gedaan hebben, wat MENSO ALTING reeds in 1697 op hoogst verdienstelijke wijze had aangevangen en waaraan BRAND ESCHAUZIER in 1838 zijne krachten had dienstbaar gemaakt.

Van het oorspronkelijke plan in dat opstel medegedeeld, is hij later om verschillende redenen, vooral, denk ik, om de onoverkomelijke bezwaren in het schetsen van den loop der rivieren en van den omvang der meeren en plassen, afgeweken. Wij missen daardoor eenige kaarten, die den toestand van Nederland van de laatste eeuw voor de Christelijke jaartelling tot aan het begin der zestiende eeuw hadden moeten voorstellen. Aan zijn voornemen (zie Inleiding bl. 26 b) om die kaarten later te leveren, heeft de bewerker geen gevolg gegeven. Het werk vangt nu aan met 1530 en geeft in veertien kaarten met vele cartons, een uitstekend hulpmiddel tot recht verstand onzer geschiedenis in verschillende tijdperken.

In 1881 zijn de twaalf eerste kaarten onder den titel: Historische Atlas van Noord-Nederland van de XVIde eeuw

tot op de scheiding van België, met eenigszins bekorte beschrijving in twee stukken in 4° te Leiden bij SIJTHOFF uitgegeven. Deze uitgave is voldoende voor eigen studie van het groote publiek en zeer geschikt voor schoolgebruik.

De Overijsselsche Almanak bevat nog twee opstellen van MEES. Een bezoek van Schokland gaf hem aanleiding om de duistere geschiedenis van dat toen nog bewoonde eiland zooveel mogelijk op te helderen en eenige bijzonderheden over zijn toestand en bevolking en over het daar gesproken dialect mede te deelen (Almanak voor 1847 blz. 267—330).

De Latijnsche Adversaria van EVERARD BRONCKHORST, die van 1587 tot 1621 te Leiden Hoogleeraar in de rechten is geweest, zijn in der tijd uit de boekerij van Professor DE CRANE te Franeker voor de Stads Bibliotheek te Deventer aangekocht. Het is een dagboek, loopend van 21 Maart 1591 tot 29 April 1627, weinige dagen voor den dood van den schrijver. Daaruit deelde MEES in den Almanak voor 1844, blz. 215—252, een en ander mede, wat voor de juistere kennis van personen en zeden van dien tijd niet onbelangrijk is.

MEES behoorde, evenals zijn vriend A. DE JAGER, tot de vereerders van BILDERDIJK, en heeft allengs eene rijke verzameling van diens werken bijeengebracht, die hem in staat stelde om de lijsten van GLINDERMAN en PAN aan te vullen en te verbeteren *). Maar de waardeering van den dichter maakte hem niet blind voor de zwakheden en gebreken van den mensch. Toen DA COSTA in zijn overzicht van het leven en de werken van MR. W. BILDERDIJK had durven beweren, dat BILDERDIJK het *semper idem*, dat hij tot zijn spreuk had gekozen, ook in zijne denk- en handelwijze in betrekking tot de staatkunde steeds getrouw was gebleven, lokte dit bij MEES tegenspraak uit. In eene te Leiden gehouden voorlezing ging hij des dichters levensloop na en toonde aan dat diens gedichten en brieven de bewijzen opleveren, dat

*) In de Algem. Konst- en Letterbode van 1848, n°. 40 en 41.

hij onder de politieke weerhanen moet gerekend worden *). Natuurlijk heeft hij de aanhangers van BILDERDIJK geërgerd, niet bekeerd. H. W. TYDEMAN vatte den handschoen voor BILDERDIJK op in de Geschiedenis des vaderlands, D. XIII, St. I, blz. 40 vg. en ook DA COSTA kwam tegen het door MEES gevelde vonnis in verzet †).

In de werken der maatschappij van Nederlandsche letterkunde vond ik vijf levensschetsen van zijne hand, vier van Rotterdamsche vrienden A. SIEWERTS VAN REESEMA (1849), J. P. SPRENGER VAN EIJK (1860), G. VAN REIJN (1866), G. W. M. DELPRAT (1872), de vijfde van zijn vroegeren ambtgenoot en vriend P. BOSSCHA (1873). De beste is, naar mijn oordeel, die van onzen vriend DELPRAT, een stuk dat naast het keurig levensbericht van dien beminnelijken geleerde door onzen MOLL hier voorgedragen en in het Jaarboek der Akademie voor 1871 geplaatst, verdient genoemd te worden. Al was de richting van DELPRAT in het godsdienstige niet de zijne, dit belette hem niet 's mans groote kennis en edel karakter in het ware licht te stellen.

MEES heeft dikwijls in geleerde genootschappen over letteren geschiedkundige onderwerpen het woord gevoerd. Twee voorlezingen over de Fransche heerschappij in ons vaderland en onze verlossing in 1813 zijn bij het halve eeuwfeest van die heugelijke gebeurtenis, op 12 en 14 November te Rotterdam door hem uitgesproken en uitgegeven. Zij behelzen een goed overzicht van hetgeen ons land en volk van 1795 tot 1813 geleden en gedaan heeft. Genaderd tot de vermelding der mannen, aan wie Nederland de bevrijding van het Fransche juk en het herstel zijner onafhankelijkheid te danken heeft, plaatste hij GIJSBERT KAREL VAN HOGENDORP

---

*) Voorlezing over BILDERDIJK's denk- en handelwijze in betrekking tot de politieke gebeurtenissen van zijnen leeftijd, in de Nieuwe reeks van werken der Maatschappij van Ned. letterkunde, D. VI, Leiden 1850.

†) Zie DA COSTA, de mensch en de dichter W. B., blz. 469.

en JOAN MELCHIOR KEMPER op den voorgrond, en voegde aan de lofspraak op HOGENDORP, die in 1762 te Rotterdam geboren is, deze woorden toe: »Zoo er in ons tijdperk van monumenten nog eenige voeten gronds in het zich gestadig uitbreidende Rotterdam beschikbaar waren, gewis het zou een luisterrijke herinnering aan 1813 zijn, zoo voor GIJSBERT KAREL VAN HOGENDORP in ons midden een standbeeld verrijzen mogt".

Die wensch werd spoediger, dan hij toen vermoedde, vervuld. Er vormde zich eene commissie, en deze zag zich door milde bijdragen van den Koning en van het volk spoedig in staat gesteld om aan een bekwamen kunstenaar de vervaardiging van het bronzen beeld op te dragen, dat op een plein achter het Museum BOYMANS op den 26sten October 1867 in tegenwoordigheid van Z. M. Koning WILLEM III en van den Prins van Oranje onthuld is. MEES was uitgenoodigd om bij die gelegenheid het woord te voeren. Hij kweet zich op meesterlijke wijze van die eervolle taak, en zijne feestrede behoort tot het beste, dat uit zijne pen is gevloeid. Hij had haar laten voorafgaan door de uitgave eener eenvoudige levensschets van G. K. GRAAF VAN HOGENDORP, die bestemd was om in ruimeren kring de verdiensten van den gevierden staatsman bekend te maken. Na afloop der plechtigheid schonk de Koning hem de ridderorde van den Nederlandsche Leeuw.

Evenzeer als de geschiedenis van het vaderland, wekte Nederlands taal- en letterkunde zijne belangstelling op en meer dan eens heeft hij de taal- en letterkundige congressen bijgewoond. Bij het achtste congres, in September 1865 te Rotterdam gehouden, werd hij tot voorzitter benoemd en de handelingen bewijzen op welk eene humane en geestige wijze hij zich van die taak heeft gekweten.

Het was eene welverdiende onderscheiding die hem te beurt viel, toen de Koning der Belgen, die in de ontwikkeling der taal, die in de Vlaamsche gewesten van zijn rijk gesproken en geschreven wordt, veel belang stelt, zijne

verdiensten erkende door aan MEES het ridderkruis der Leopoldsorde te verleenen.

Op dat congres leverde MEES eene keurige bijdrage over de politieke verdraagzaamheid van een viertal Nederlandsche dichters uit de zeventiende eeuw *).

Het negende congres in Augustus 1867 te Gent bijeen gekomen zag hem onder de leden, die deelnamen aan de werkzaamheden, en de handelingen bewaren van zijne hand eene aardige bijdrage tot teekening der zeden in de zeventiende eeuw. Onder den titel »een pennestrijd uit de XVIIde eeuw" schetste hij de berisping, die JOACHIM OUDAAN den heer VAN ZUYLICHEM toediende over zijne geestige, maar onkiesche klucht van TRIJNTJE CORNELIS, met de gevolgen van dien twist †).

Reeds voor dat die ridderkruisen hem geschonken werden, had de senaat der Utrechtsche hoogeschool zijne verdiensten op het gebied van geschiedenis en letterkunde erkend door hem, bij gelegenheid van de viering van haar 225jarig bestaan, den graad van Doctor in de Letteren honoris causa te verleenen. De dag van 17 Juni 1861, op welke die promotie plaats vond, behoorde zekerlijk tot de schoonsten van zijn leven §), en de dankbetuiging door hem mede uit naam van zes nieuw benoemde Doctoren tot den Senaat gericht, was welgemeend en hartelijk **).

Evenals zijn vriend DELPRAT stelde MEES hoogen prijs op het lidmaatschap dezer Akademie en bleef ook toen hij rustend lid geworden was, zoolang zijne krachten het toestonden, een getrouw bezoeker onzer vergaderingen. In werkzaamheid in dezen kring stond hij beneden DELPRAT. Toch getuigen het door hem gestelde rapport over eene bekende

---

*) Zie de Handelingen, blz. 174—183.

†) Zie de Handelingen, blz. 188—193.

§) Zie de *Annales Academici* van dat jaar, p. 127 seq.

**) Zie aldaar, p. 132 seq.

verhandeling van ons medelid G. DE VRIES AZ. *), de verzoening van SAMUEL MARESIUS met JACOB ALTING †), en nog twee mededeelingen in de Verslagen en Mededeelingen §), meer dan deze bijdragen Het Rotterdamsche oproer van 1690, een met veel zorg bewerkte verhandeling over een treurige bladzijde uit de geschiedenis der Republiek, in de Verhandelingen D. IV opgenomen, zij getuigen, zeg ik, dat hij niet behoort heeft tot de leden, die wel beloven maar niet geven. De spreuk, door zijn stamvader met toespeling op naam en voornaam aangenomen, *γρηγορεῖν καὶ μεσεῖν*, kon, al is zij niet zuiver Grieksch, mede door hem gevoerd worden. Want ook zijn streven is het geweest, zooals TEXELIUS van genen in een bijschrift tot diens portret daarop doelend getuigt:

»te waken
En op pligts middelspoor geen uittersten te raken."

*) Verslagen en Meded. der afd. letterk. D. VI, blz. 261 vgg.

†) aldaar, tweede reeks, D. VII, blz. 252 - 269.

§) aldaar, D. I, blz. 322—324. D. VIII, blz. 284—293.